

Міністерство внутрішніх справ України
Харківський національний університет внутрішніх справ

Міграційне право України

Підручник

*За загальною редакцією доктора юридичних наук,
члена-кореспондента НАПрН України
С. М. Гусарова*

Харків
Дім реклами
2016

УДК [342.9:314.7](477)
ББК 67.9(4УКР)301.165я73
М57

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Харківського національного університету внутрішніх справ
(протокол № 11 від 30 жовтня 2015 р.)*

Рецензенти: Настюк В.Я., доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент НАПрН України;
Ярмак Х.П., доктор юридичних наук, професор;
Музичук О.М., доктор юридичних наук, професор.

Колектив авторів: Гусаров С.М. (д-р юрид. наук, чл.-кор. НАПрН України) — глава 1; загальна редакція;
Комзюк А.Т. (д-р юрид. наук, проф.) — глава 3;
Салманова О.Ю. (канд. юрид. наук, доц.), Головка О.М. (д-р юрид. наук, проф.) — глава 11;
Небрат О.О. (канд. юрид. наук, доц.) — глава 5;
Безпалова О.І. (д-р юрид. наук, проф.) — глава 5;
Гарна-Іванова І.О. (канд. юрид. наук, доц.) — глава 2;
Яценко В.П. (канд. юрид. наук, доц.), Чумак В.В. (канд. юрид. наук, ст. наук. співробітник) — глава 10;
Подорожній Є.Ю. (канд. юрид. наук) — глава 7;
Джафарова М.В. (канд. юрид. наук, доц.), Салманов О.В. (канд. юрид. наук) — глава 9;
Коломоєць Н.В. (канд. юрид. наук), Чапала О.Ю. (канд. юрид. наук) — глава 8;
Пчелін В.Б. (канд. юрид. наук) — глава 12;
Невядовський В.О. (канд. юрид. наук) — глава 4;
Пабат О.В. (канд. юрид. наук, доц.), Завальний М.В. (канд. юрид. наук, ст. наук. співробітник) — глава 13.

Міграційне право України : підручник / [С.М. Гусаров, А.Т. Комзюк, М 57 О.Ю. Салманова та ін.] ; за заг. ред. д-ра юрид. наук, чл.-кор. НАПрН України С.М. Гусарова. — Харків : Дім реклами, 2016. — 296 с.

ISBN 000-000-000-000-0

У підручнику розглянуто основні питання міграційного права, зокрема його поняття та місце в правовій системі України, правовий статус суб'єктів міграційного права, правовий режим міграції в Україні, юридичну відповідальність у міграційній сфері, а також основи міграційного права зарубіжних країн.

Для викладачів, студентів, курсантів, аспірантів та докторантів вищих юридичних навчальних закладів, науковців та практичних працівників, а також усіх, хто цікавиться проблемами міграційного права.

**УДК [342.9:314.7](477)
ББК 67.9(4УКР)301.165я73**

ISBN 000-000-000-000-0

© Гусаров С.М., Комзюк А.Т., Салманова О.Ю.
та ін., 2016

ПЕРЕДМОВА

Сучасний стан правової системи України характеризується достатньою стабільністю, однак її формування є далеким від завершення. В Україні поки що не вироблено законодавчої бази, здатної ефективно впливати на міграційні потоки в інтересах суспільства. Незавершеність цього процесу є очевидною у разі звернення до міграційного права, що є колізійним не тільки через різноманіття його джерел, але й через невизначеність його основних засад, предмета й методу правового регулювання. У міграційних процесах діють не лише правові, але й інші соціальні регулятори. Це зумовлює можливість послаблення права як регулятора суспільних відносин і правової системи в цілому. Тим часом формування правової системи та галузевого права — це одночасний, взаємопов'язаний та взаємообумовлений процес, оскільки розвиток елементів галузевого права є конкретизацією й розвитком усєї правової системи.

Основною метою цього підручника є створення такого курсу, який забезпечив би поглиблене вивчення міграційного права як навчальної дисципліни. Найважливішим завданням курсу є надання курсантам та студентам глибоких знань щодо основних категорій міграційного права, зародження й розвитку правового регулювання міграційних процесів в Україні, їх правових особливостей, сутності міграційно-правових норм, що регулюють міграційне право та міграційні відносини, теоретичних засад адміністративно-правового регулювання міграційних процесів в Україні, походження, змісту й основних напрямів державної міграційної політики України на сучасному етапі, особливостей функціонування основних міграційно-правових інститутів.

У підручнику також характеризуються суб'єкти міграційного права, визначаються поняття і зміст громадянства, підстави та форми набуття громадянства в Україні, окреслюються права та свободи іноземців та осіб без громадянства, уточнюються питання правового статусу біженців в Україні та в міжнародному праві, характеризується правовий статус Державної міграційної служби, розглядаються правовий режим міграції в Україні, її види та напрями, аналізуються особливості

юридичної відповідальності за порушення міграційного законодавства, розглядаються напрямки протидії нелегальній міграції та її профілактики в Україні, здійснюється порівняльна характеристика міграційного права зарубіжних країн.

Підручник підготовлено з урахуванням змін і доповнень до чинного міграційного законодавства, нових підходів у регулюванні суспільних відносин, які виникають у сфері міграції, висвітлення проблем законодавчого забезпечення державного управління у цій сфері.

Авторський колектив висловлює щирі вдячність рецензентам — доктору юридичних наук, професору, члену-кореспонденту Національної академії правових наук України **Настюку Василю Яковичу**, доктору юридичних наук, професору **Ярмакі Христофору Петровичу** та доктору юридичних наук, професору **Музичуку Олександрю Миколайовичу** — за підтримку та висловлені побажання щодо покращення змісту підручника.

Автори сподіваються, що підручник буде корисним не тільки викладачам, студентам, курсантам, аспірантам та докторантам вищих юридичних навчальних закладів, а й науковцям та практичним працівникам, а також усім, хто цікавиться проблемами міграційного права.

ЗМІСТ

Передмова	3
Розділ 1. Міграційне право — підгалузь адміністративного права України ...	5
Глава 1. Міграційне право та його місце в правовій системі України	5
1. Становлення та розвиток міграційного права в Україні	5
2. Поняття, предмет міграційного права та його завдання	11
3. Принципи та функції міграційного права	15
4. Система міграційного права	21
5. Джерела міграційного права	24
Питання для самоконтролю	30
Глава 2. Міграція як правове явище	30
1. Поняття міграції та її види	30
2. Міжнародна міграція	37
3. Трудова міграція	42
Питання для самоконтролю	55
Глава 3. Міграційно-правові відносини	56
1. Поняття, ознаки та структура міграційно-правових відносин	56
2. Види міграційно-правових відносин	59
Питання для самоконтролю	61
Розділ 2. Суб'єкти міграційного права	62
Глава 4. Поняття суб'єктів міграційного права та їх правовий статус	62
1. Поняття та види суб'єктів міграційного права	62
2. Поняття та структура правового статусу суб'єктів міграційного права	64
Питання для самоконтролю	71
Глава 5. Громадянство та його значення у сфері міграції України	71
1. Поняття і зміст громадянства	71
2. Підстави та форми набуття громадянства України	74
3. Підстави припинення громадянства України	82
4. Іноземці та особи без громадянства, їх права та свободи	85
Питання для самоконтролю	88
Глава 6. Статус біженців в Україні та у міжнародному праві	89
1. Поняття «біженець» та визначення його прав у міжнародному законодавстві	89
2. Особи, що потребують додаткового або тимчасового захисту	97
3. Набуття статусу біженця або особи, яка потребує додаткового захисту в Україні	102
4. Втрата і позбавлення статусу біженця або особи, яка потребує додаткового захисту в Україні	108
Питання для самоконтролю	113
Глава 7. Правовий статус Державної міграційної служби України	113
1. Нормативно-правове регулювання діяльності Державної міграційної служби України	113
2. Принципи діяльності, завдання та функції Державної міграційної служби України	117
3. Повноваження Державної міграційної служби України	125
4. Взаємодія Державної міграційної служби України з іншими владними суб'єктами з питань міграції	130
Питання для самоконтролю	137

Розділ 3. Правовий режим міграції в Україні	139
Глава 8. Правила в'їзду в Україну, виїзду за її межі та пересування по території України	139
1. Документи, що посвідчують особу та дають їй право на перетин державного кордону України	139
2. Загальна характеристика віз, їх категорії та види	148
3. Підстави та порядок в'їзду на територію України та виїзду за її межі	155
4. Порядок пересування іноземців та осіб без громадянства по території України та вибору ними місця проживання	165
5. Підстави та порядок вислання іноземця та особи без громадянства за межі України ..	168
Питання для самоконтролю	172
Глава 9. Нелегальна міграція: поняття, ознаки, протидія	173
1. Нелегальна міграція: поняття та вплив на громадський порядок і громадську безпеку	173
2. Торгівля людьми як прояв нелегальної міграції	184
3. Причини нелегальної міграції	193
4. Заходи протидії нелегальній міграції.....	198
Питання для самоконтролю	205
Глава 10. Видача (екстрадиція) фізичних осіб	206
1. Поняття і порядок екстрадиції особи, яка вчинила правопорушення	206
2. Спрощений порядок видачі фізичної особи	218
Питання для самоконтролю	221
Розділ 4. Юридична відповідальність у міграційній сфері	222
Глава 11. Адміністративна відповідальність за порушення міграційного законодавства	222
1. Поняття, особливості та підстави адміністративної відповідальності за порушення міграційного законодавства	222
2. Адміністративне правопорушення в міграційній сфері, його ознаки та склад	225
3. Адміністративні стягнення та загальні правила їх накладення за проступки у сфері міграції	236
Питання для самоконтролю	243
Глава 12. Інші види юридичної відповідальності за правопорушення у сфері міграції	243
1. Кримінальна відповідальність за правопорушення у сфері міграції	243
2. Юридична відповідальність посадових осіб Державної міграційної служби України ..	244
Питання для самоконтролю	248
Розділ 5. Міграційне право зарубіжних країн	249
Глава 13. Регулювання міграційно-правових відносин в окремих країнах	249
1. Міграційне законодавство Російської Федерації	249
2. Правове регулювання міграційних процесів у США	255
3. Законодавство в імміграційній сфері Канади	257
4. Міграційне законодавство Австралії	261
5. Міграційне законодавство Європейського Союзу. Діяльність Ради Європи	264
Питання для самоконтролю	272
Список використаних та рекомендованих джерел.....	273
Термінологічний словник.....	287
Предметний покажчик	292

Навчальне видання

Авторський колектив:
ГУСАРОВ Сергій Миколайович
КОМЗЮК Анатолій Трохимович
САЛМАНОВА Олена Юріївна та ін.

МІГРАЦІЙНЕ ПРАВО УКРАЇНИ

Підручник

Редагування М. В. Цветкової-Верніченко, П. О. Білоуса, С. С. Тарасової
Внесення правок, комп'ютерне верстання А. О. Зозулі

Формат 60x84/16. Ум.-друк. арк. 17,27. Обл.-вид. арк. 17,42.
Тираж 200 пр. Зам. № 2015–17.

Видавець і виготовлювач —
Харківський національний університет внутрішніх справ,
просп. Льва Ландау, 27, м. Харків, 61080.

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК №3087 від 22.01.2008.